

DOI: 10.5937/MegRev2202335R

Pregledni naučni članak

Primljen 22.05.2022.

Odobren 05.06.2022.

PREDMET I POSEBNE VRSTE LEGATA**

Sažetak: *Legat je pravni institut nastao u rimskom pravu. Njegov značaj se zasniva na okolnosti da ostavilac nasledniku ili nekom drugom licu (dužnik legata) nalaže da legataru prenese iz nasledstva neku imovinsku korist koja se može sastojati u predaji jedne ili više određenih stvari ili prava, isplati određene sume novca, oslobađanju nekog duga, izdržavanju, nekom činjenju, ne činjenju ili trpljenju u korist legatara itd., tj. u svemu onome što može biti predmet i bilo koje druge obligacije, pod uslovom da bude moguća, dopuštena i određena ili određiva. U radu je dat pojam legata, njegov razvoj kroz istoriju, regulisanost modernim zakonodavstvom uz poseban osvrt na predmet legata i njegove posebne vrste. Takođe, posebno je istaknut značaj nužnog dela naslednika, uračunavanje legata u nužni deo i institut privilegovanog naslednika.*

Ključne reči: *legat, nužni deo, predmet legata, uračunavanje legata, posebne vrste legata*

---

* Docent, Pravni fakultet, Megatrend Univerzitet, andjelka.racic@gmail.com

** Rad je rezultat projekta Pravnog fakulteta FPMIRS: Znanjem do integrisanja u društvene i ekonomske tokove.

1. Uvod

Legat kao institut prava, kao i većina savremenih pravnih instituta, svoju osnovu nalaze u rimskom pravu. Zakon XII tablica (V tablica) reguliše legat kao pravni institut. Kasnije kroz razvoj rimskog carstva, legat kao institut regulisan je putem carskih reskripata, edikata, te pravne doktrine i aktivne jurisdikcije.

Putem *ius civile* institut legata je previđao četiri vrste legata razlikujući ih po formi, a naziv su dobili prema rieči- ma koje je upotrebljavao ostavilac (*de cuius*) pri određivanju legata, odnosno po načinu njihove pravne zaštite. Shodno tome pravila se razlikala: *legatum per vindicationem* i *legatum per praeceptionem*. Ove dve vrste legata su imale stvarno pravno dejstvo koje je podrazumevalo da je trenutkom smrti ostavioca automatski prelazilo na legataru koji je putem vlasničke tužbe mogao da traži predmet legata od naslednika. Druga vrsta legata imala je obligaciono pravno dejstvo, te je legatar radi realizacije svog prava na legat mogao da podnese tužbu obligaciono pravnog karaktera (*actio ex testamento*). Iako se pomoću ove dve forme legata decidno regulisala ova pravna institucija, vremenom, se njihova forma približavala i dobila uniformno obligaciono pravno dejstvo, a što je prihvaćeno i u većini savremenih zakonodavstava. Dakle, položaj legataru je izjednačen sa položajem poverioca, te u slučaju pravne praznine nasledno pravih normi, primenjuju se opšta pravila izvršenja obaveza.

Takođe, treba istaći da se predmet legata menjao vremenom. U ranijem periodu rimske istorije predmet legata zavisio je od vrste legata pa je npr. kod *legatum per vindicationem* to bila stvar ili neko stvarno pravo, a kod *legatum per damnationem* različita prava i obaveze. Kasnijim sjedinjenjem vrsti legata, predtem legata je mogao biti poput *legatum debiti* (plaćanje duga ostaviočevom poveriocu), *legatum dotis* (davanje miraza), *legatum liberationis* (oslobađanje ostaviočevog dužnika/legataru duga), *legatum nominis* (ustupanje potraživanja prema trećem licu), *legatum optionis* (pravo izbora legataru da između više stvari izabere jednu), zatim ostavljanje izdržavanja, plodouživanja, rente, legat dela zaostavštine, osnivanje zadužbina itd. Nasuprot tome, nije mogao biti predmet legata npr. ako ostavilac legataru ostavi dug koji prevazilazi iznos koristi koju je legatar dobio, jer je pravilo da naslednik nastavlja ličnost dekujusa, sa svim njegovim pravima i obavezama, a legatar dobija samo prava, uz eventualne obaveze.¹

Daljim razvojem rimskog prava i pravne teorije, a čiji stav i doktrina je prihvaćena i u savremenim pravnim sistemima, uspostavljaju se dva bitna momenta za nastanak legata. To su *dies cedens* i *dies veniens*. *Dies cedens* je momenat delacije, a *dies veniens* momenat prihvatanja zaostavštine od strane nasljednika kada i legatar stiže mogućnost potraživanja predmeta legata.²

¹ Stanojević, O., (1998), Rimsko pravo, deseto izmenjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i Dosije, Beograd, 245.

² Romac, A., (1973), Izvori rimskog prava, Informator, Zagreb, 520.

Nadalje, ograničenja raspolaganja legatom su takođe postavljena u rimskom pravu. Konkretno, kako ostavilac ne bi prekomerno raspolagao zaostavštinom i ostavio nasljednike bez nasleđa, u tom smislu doneto je nekoliko zakona i to lex Furia testamentaria, lex Voconia i lex Falcidia.³ Međutim, samo je ovaj posljednji u potpunosti zaštitio nasljednika garantujući mu četvrtinu ukupne zaostavštine (tzv. Falcidijeva četvrtina, quarta Falcidia).

2. Pojma i forma legata

Legat potiče od latinske reči lego, legare što znači odrediti neku obavezu, neko lice da nešto učini. Pored terminologije koja se koristi u savremenom pravu (poruka, zapis) zakonodavstvo Republike Srbije prema važećem Zakonu o nasleđivanju koristi termin isporuka. U skladu sa navedenim, legat-isporuku možemo definisati kao mogućnost zaveštaoca da jednu ili više stvari ili prava ostaviti nekom određenom ili odredivom licu, ili naložiti nasledniku da iz onoga što mu je ostavljeno da neku stvar ili pravo namenjeno nekom licu, ili da isplati sumu novca, ili da to lice oslobodi kakvog duga, ili ga izdržava ili, uopšte u njegovu korist nešto učini ili se uzdrži od kakvog činjenja, ili da nešto trpi.⁴ Dakle, legat je jednostrana izjava volje ostavioca kojom on svome nasledniku (onerat, opterećeni, obavezan, dužnik legata) nalaže da legataru (isporukoprimacu) iz zaostavštine prenese određenu imovinsku korist.

Dok se nasleđe stiče po dva osnova ipso jure i putem testameta, legat kao sasatvni deo forme raspolaganja zaostavštinom uspostavlja se jedino putem testameta primenom svih formalno pravih pravila testamentarnog nasleđivanja.

Ništavost testamenta reflektuje se i na uspostavljanje legata. Legat je u tom slučaju ništav i nema pravnog dejstva, te i prestracije određene legatom nestaju.

Dakle, osnovne pretpostavke za valjanost legata su: mortis cause ostavioca i valjanost testamentarnog raspolaganja. Mortis cause se odnosi na okolnost smrti ostavioca ili proglašenje nestalog lica za umrlo. Tek trenutkom delacije, smrti ostavioca pokreću se nasledno pravni instituti. Valjanost testamenta je strogo formalno pravne prirode i zakonom decidno uređena. Ukoliko testament, odnosno testamentarno raspolaganje ima nedostatke, zavisice i opsatnak legata. U zavisnosti od vrste nedostataka razlikujemo apsolutnu i relativnu ništavost.

Apsolutno ništav testament je testamant koji je suprotan prinudnim propisama, javnom poretku ili dobrim obijacijama. Kao takav ne proizvesti prava dejstva. Istovetna situacija je ukoliko je zaveštanje sačinilo lice koje nije navršilo petnaest godina života, kao i koje je potpuno lišeno poslovne sposobnosti, ili je zaveštanje falsifikovano. Sa druge strane, delimična ništavost testamenta će

³ Ibid,522

⁴ Zakon o nasleđivanju (u daljem tekstu: Zakon o nasleđivanju), *Službeni glasnik RS, br. 46/95, 101/2003 - odluka USRS i 6/2015, čl.141*

egzistirati ukoliko je ništava određena odredba testamenta, ukoliko testament može opstati bez ništave odredbe kao i u slučaju da sporna odredba nije bila od odlučujućeg značaja za sačinjavanje testamenta. S tim uvezi Zakonom o nasleđivanju je decdino navedno da je ništava odredba kojom zaveštalac određuje naslednika svom nasledniku ili isporukoprimcu, kojom zaveštalac svom nasledniku ili isporukoprimcu zabranjuje da otuđi stvar ili pravo koje mu je ostavio, kao i odredba zaveštanja kojom se zabranjuje ili ograničava deoba nasledstva (Član 159). Treba istaći da zakon određuje ništavost odredbi testameta ukoliko se istim ostavlja neko dobro sudiji, javnom beležniku odnosno ovlašćenom licu, kao i bračnim drugovima, precima, potomcima i braći i sestrama tih lica, ukoliko je testament sačinjen pred tim državnim organima. Isto pravilo važi za svedoke usmenog testamata. Međutim, izopštavanjem ovih odredbi, sačinjen testament može da opstane a time i legat kao njegov sastavni deo. Na ništavost testamenta sud pazi po službenoj dužnosti, ali na istu se može pozvati svako zainteresovano lice i pravo na isticanje ništavosti ne zastareva. Ovde treba imati u vidu da zakonodavac dozvoljava isticanje ništavosti u svakom trenutku, ali istovremeno dozvoljava sticanje prava na imovinsko pravnim dobrima po osnovu primene pravila o održaju, sticanju od nevlasnika ili zastarelosti potraživanja.

Bliže rečeno, zakonodavac dozvoljava originarno sticanje subjektivnih stvarnih prava na osnovu državnine određenog kvaliteta i protekom određenog roka, odnosno održajem. Za sticanje prava svojine održajem potrebna je zakonita i savesna državina stvari i protok roka od tri godine za pokretne stvari odnosno deset godina za nepokretne stvari.

Sticanje od nevlasnika je sticanje svojine na pokretnoj stvari koju je savesno lice (sticalac) pribavilo uz naknadu od nevlasnika koji u okviru svoje delatnosti stavlja u promet takve stvari, te od nevlasnika kome je vlasnik predao stvar u državinu na osnovu pravnog posla koji nije osnov za pribavljanje prava svojine, kao i na javnoj prodaji. Raniji vlasnik može od savesnog sticaoca zahtevati da mu stvar vrati uz naknadu po prometnoj ceni, ukoliko ta stvar ima za njega poseban značaj. Rok za isticanje vraćanja stvari uz naknadu ne može se postaviti po protoku roka od jedne godine od sticanja prava svojine.⁵

Zastarelost potraživanja je pravni institut koji predstavlja protok vremena u kojem imalac nekog prava nije vršio svoje pravo u okviru zakonom predviđenog vremena, usled čega gubi mogućnost da svoje pravo ostvari prinudnim putem. Dakle, zastarelost označava prestanak prava poverioca da, po protoku zakonom predviđenog roka, prinudnim putem (putem države odnosno, suda) zahteva da dužnik izvrši svoju obavezu. S obzirom da „nemarni“ poverilac gubi pravo na prinudno ostvarenje zaštite, te kako zastarelost znači svojevrstan vid sankcije za „nemarnog“ poverioca koji svoje pravo nije vršio u vremenu koje mu

⁵ Zakon o osnovama svojinsko pravnih odnosa, (u daljem tekstu: Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa) *Službeni list SFRJ*, br. 6/80 i 36/90, *Službeni list SRJ*, br. 29/96 i *Službeni glasnik RS*, br. 115/2005 - dr. zakon, čl.31

zakonodavac daje, nema ni obaveze dužnika da po protoku zastarnog roka ispuni svoju obavezu.⁶ Zastarelost počinje da teče, ukoliko se obaveza sastoji u činjenju, prvog dana nakon dana kada je poverilac imao pravo da zahteva ispunjenje obaveze, dok ukoliko se obaveza sastoji u ne činjenju, trpljenju ili propuštanju, rok počinje da teče od prvog dana nakon što je dužnik postupio suprotno svojoj obavezi. Vreme proteklo u korist dužnikovih prethodnika se takođe računa u vreme zastarelosti poslednjeg dužnika.⁷

Kada je u pitanju apsolutna ništavosti zaveštanja, sud pazi po službenoj dužnosti. Sa druge strane kada je u pitanju relativna ništavost, situacija je drugačija. Relativna ništavost obitava usled nepostojanja zaveštajne sposobnosti, ako je u vreme zaveštanja bilo mana zaveštaoćeve volje i ako pri sačinjavanju zaveštanja nisu poštovani oblik i uslovi određeni zakonom i mora se istaći u određenom roku. Pravo na isticanje relativne ništavosti ostvaruje samo lice koje ima pravni interes po zakonu i u određenom roku.

3. Pravna priroda legata

Opšte pravilo naslednog prava je da naslednici nakon ostavioćeve smrti postaju njegovi univerzalni sukcesori. Odnosno nasleduju prava i obaveze ostavioca. Kada je u pitanju legat, legatar je singularni sukcesor jer on isključivo nasleđuje imovinske koristi, ali ne i obaveze. U slučaju da legatar treba da postupi po nalogu ostavioca, odnosno da izvrši određenu radnju ili obavezu, ta obaveza, imovinsko pravno posmatrano, ne sme da prevazilazi vrednost legata, dok to nije slučaj sa naslednikom.

Nadalje, legat je jednostrana, lična i opoziva izjava volje ostavioca. Nakon ispunjenosti formalno pravnih uslova legata pravo na legat nastaje ipso iure, slično nasledniku u pogledu prava nasljeđa,⁸ s tim što se realizuje isticanjem zahteva legata nadležnom sudu odnosno notaru radi donošenja rešenja o nasleđivanu, a u kome će se pravnosnažno odlučiti i o legatu. U slučaju da neko od naslednika spori formalno-pravnu ispunjenost za realizaciju legata, ili ističe bilo koju drugu spornu činjenicu, stranke će svoja prava realizovati u parničnom postupku.

Kako bi ostvario pravo iz legata, legatar mora nadživeti ostavioca, mora prihvatiti legat i biti dostojan legata. Neispunjenost jednog od kumulativno potrebnih uslova prouzrokuje subrogaciju legata oneratu, ukoliko namera ostavioca nije bila drugačija. U slučaju da se legatar i naslednik spoje u jednoj ličnosti, odnosno da se legat ostavi nasledniku tada treba pribeci tumačenju zaveštanja i ostavioćeve poslednje stvarne volje. Razlikovanje naslednika i legatara je

⁶ Vidi više: Nastupanjem zastarelosti tuženi više nije dužan da izvrši svoju ugovornu obavezu“ (Presuda Višeg privrednog suda u Beogradu, Pž. broj 5810/01 od 24.10.2001. godine).

⁷ https://www.paragraf.rs/100pitanja/ugovori/zastarelost_potrazivanja.html (30.05.2022)

⁸ Stojanović, N., (2001), Isporuka u naslednom pravu, doktorska disertacija, Niš, 144

naročito sporno kod tzv. neposrednog (direktnog) legata, gde zaveštalac neposredno ostavlja neku korist iz zaostavštine, ne određujući onerata, za razliku od tzv. posrednog legata gde zaveštalac nalaže određenom licu da izvrši legat.⁹

Inače je pravilo da se za naslednike postavljaju najbliži zaveštaočevi srodnici, a za legatara (fizička ili pravna) lica, npr. dalji srodnik, prijatelj, saradnik, naučna ili kulturna organizacija, koja se žele honorisati.¹⁰

U slučaju da je onoret i legatar, koji ne ispunjava kumulativne uslove da se legat realizuje, legat ne propada već legat onda tereti naslednika onerata. Treba istaći da kada naslednik nije decidno, izričito odredio izvršioca legata (onorenta) tada se postavlja pravna pretpostavka da su svi zakonski naslednici onoreti u srazmeri svog naslednog dela. Istovetna situacija je i ukoliko ostavilac odredi veći broj onorenata, tada kao i u predhodnom slučaju, svaki onoret je dužan izvršiti prestraciju u skladu visine svog naslednog dela. Nadalje, ostavilac može odrediti više legatara, kao i legatraovog zamenika, (supstitucija), tj. drugog legatara u slučaju da prvoodređeni legatar iz nekog razloga ne stekne pravo na legat. Međutim, i pored činjenice raspolaganja svojim imovisnskoim korsitima, a vođeno opštim načelima naslednog prava, ostavilac ne može odreti legatrau naslednika. Legatar može izvršenje legata zahtevati i ako dužnik isporuke ne može ili neće da nasledi, te u tom slučaju legat tereti onog ko umesto dužnika isporuke dolazi na nasleđe ako iz zaveštanja ne sledi što drugo.

Nadalje, kako bi se legat realizovao potrebno je zahtevati njegovo izvršenje u roku od godinu dana od dana kada je legatar saznao za to pravo i bio ovlašćen da legat traži. Propuštanjem ovog roka, legat prestaje, kao i u slučaju ako je ostavilac otuđio ili potroši individualno određeni predmet legata ili taj predmet inače prestane da postoji za života ostavioca. Legat propada i u slučaju i ako posle smrti ostavioca njegovo ispunjenje postane nemoguće zbog događaja za koje dužnik isporuke ne odgovara.

4. Predmet legata

Sticanjem predmeta legata-imovinsko pravne koristi, stiče se i pravo na legat. Nakon ostvarivanja prava na legat, legatar stiče apsolutno raspolaganja istim. Legatar se može odreći legata, cedirati ga, založiti, prebiti sa potraživanjem onerata i slično.

Za predmet, legat može imati prestaciju davanja, činjenja, nečinjenja ili trpljenja, tj. sve ono što i bilo koja druga obligacija, pod uslovom da bude moguća, dopuštena i određena ili određiva.¹¹

⁹ Svorcan, S., (2009), *Nasledno pravo*, šesto izdanje, Pravni fakultet Kragujevac, Kragujevac, 76

¹⁰ Antić, O., (2009), *Nasledno pravo*, osmo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci i Službeni glasnik, Beograd, 264.

¹¹ Zakona o obligacionim odnosima, *Službeni list SFRJ*, br. 29/78. Čl. 46/ 2

Obaveze legata se mogu sastojati u jednokratnom ili višekratnom davanju ili činjenju. Mogu biti vezane za ličnost onerata ili ne. U zavisnosti od vrste prestacije, ali i volje ostavioca, legat se može izvršiti odjednom i u delovima, ili može da se sastoji od jedne ili više kumulativnih, alternativnih i fakultativnih prestracija. Posmatrano konkretnije predmet legata se može sastojati u predaji individualno određenih stvari, stvari određenih po rodu, zbirnih stvari, novca i hartija od vrednosti, zatim izdržavanja, rente, potraživanja (legat duga, legat otpusta duga i legat potraživanja koje je zaveštalac imao prema nekom trećem licu),¹² stvarnih prava, intelektualnih prava (autorska i srodna prava i industrijska svojina), legat cilja, legat nabavke, raspolaganje u dozvoljene svrhe (npr. osnivanje zadužbina) itd.

Dakle bliže posmatrano, predmet legata može biti stvarno pravne i obligaciono pravne prirode. Polazeći od okolnosti da ostavilac svojom jednostranom izjavom volje određuje legatara, predmet i način izvršenja, a kojim aktom direktno utiče na zaveštaju masu, a time i na visinu naslednog dela svakog od naslednika, to je zakonodavac, a cilju bližeg definisanja legata, uredio i pojedine posebne slučajeve legata. S tim u vezi razlikujemo:

Isporuka ostavljena zaveštaočevom poveriocu predstavlja posebnu vrstu legata u kome dolazi do sinergije legatara i ostaviočevog poverioca. Zakonodavac je odredio da kad ostavilac odredi legat u korist svog poverioca, poverilac ima pravo da pored ispunjenja legata traži i ispunjenje potraživanja ako iz zaveštanja ne sledi što drugo. Naime, određivanje ostaviočevog poverioca za legatara, ne znači da se time obaveza ostavioca gasi. Naprotiv, poverilac ostavioca, a polazeći od činjenice da se iz zaostavštine prvo namiruju dugovi ostavioca, može da traži prevashodno namirenje svog potraživanja. Nakon namirenog potraživanja, ukoliko je šta preostalo u zaveštajnoj masi, poverilac na osnovu prava na legat može da traži i ispunjenje legata. Dakle, ostaviočev poverilac ima, po osnovu dva prava, potraživanje: prvo na osnovu ranijeg duga ostavioca prema njemu, drugo po osnovu legata. Takođe, treba istaći da kad zaveštalac svom poveriocu ostavi stvar koju mu je dugovao, on stvar može zahtevati kao isporukoprimalac (legatar) ili kao ostaviočev poverilac. Koje će pravo iskoristiti, isključivo je volja poverioca.

Isporuka ostavljena zaveštaočevom dužniku je posebna vrsta legata kojom ostavilac licu, prema kome ima određeno potraživanje, ostavlja legat, te u skladu s tim, ostaviočevi naslednici imaju, kao univerzalni sukcesori, pravo potraživanja prema ostaviočevom dužniku, a zatim ostaviočev dužnik ima po osnovu prava na legat pravo da traži izvršenje legata. U cilju ekonomičnosti, zakonodavac je odredio da legat ostavljen ostaviočevom dužniku ima dejstvo otpuštanja duga ukoliko iz zaveštanja ne proizilazi šta drugo.

Isporuka zaveštaočevog potraživanja je vrsta legata u kojoj ostavilac slobodnom jednostranom izjavom volje raspoložujući svojim pravom koje se ogleda

¹² Miladinović, S., (2000), Legat – kroz pravnu nauku i zakonodavstvo, Zaduzbina Andrejević, Beograd, 36-37

u pravu potraživanja od drugog lica, to svoje pravo prenosi na legatara. U ovakvom činjeničnom stanju, nastupa subrogacija legatara na mesto ostavioca kao poverioca određenog potraživanja, te ostaviočev dužnik svoju obavezu dužan je izvršiti u korist legatara.

Isporuca stvari određene po rodu je još jedna posebna vrsta legata u kojoj ostavilac u legat ostavlja stvari određene po rodu ne određujući njihovu količinu. U tom slučaju sve stvari određenog roda koje se zateknu u ostaviočevoj zaostavštini, pripadaju legataru ako iz zaveštanja ne sledi što drugo. U slučaju da se stvari određene po rodu ne zateknu u zaostavštini, dužnik isporuke je obavezan da ih pribavi i preda legataru s tim da njihova količina mora biti određena ili određiva. U suprotnom, legat pada.

4.1 Namirenje poverilaca pre isporukoprimaca

Polazeći od okolnosti da je legat jednostrana izjava volje kojom se stiču isključivo imovinsko pravne koristi odnosno, da u slučaju eventualnih obaveza prestracija ne sme da prevazilazi imovinsko pravu vrednost legata, te od okolnosti da ostaviočeve obaveze njegovom delecijom prelaze na njegove univerzalne sukcesore, odnosno da se prvo iz zaostavštine isplaćuju dugovi, naplaćuju potraživanja, te se nakon toga vrši raspodela ostatka imovine, logično deduktivnom metodom zaključivanja se dolazi do saznanja da se prvo namiruju ostaviočevi poverioci, te nakon toga, ukoliko šta ostane, legatar. Nadalje, legatom se ne sme narušiti nužni deo naslednika. U suprotnom, legat se ne mora izvršiti. Razlog ovakve odredbe je očuvanje pravne sigurnosti, izvesnosti i stabilnosti pravnog sistema, a sve kroz garanciju nepovredivosti nužnog nasledničkog dela. U tim slučajevima sve isporuke i nalozi smanjuju se u istoj srazmeri ako iz zaveštanja ne sledi što drugo.¹³ Naime, ukoliko ostavilac prekomerno raspolaže svojom imovinom, bilo putem testamenta (uspostavljavajući legat), bilo poklonom, te nastane povreda prava na nužni deo nužnih naslednika, primenjuju se zakonska pravila o srazmernom smanjenju ostaviočevih raspolaganja. Dakle, kada je u pitanju povrednost nužnog dela, isplata novčane protivvrednosti nužnog dela nužnom nasledniku duguju testamentarni naslednici i legatari. Nužni naslednik se namiruje iz onog dela zaostavštine koji preostane nakon što potraživanja ostaviočevih poverilaca budu isplaćena. Zakonodavac jasno propisuje da se, bez obzira na pravnu prirodu nužnog dela, nužni naslednik namiruje nakon ostaviočevih poverilaca, a pre isporukoprimaca.¹⁴

Da bi se utvrdila povreda prava na nužni deo, prevashodno je neophodno utvrditi visinu/vrednost ostaviočeve zaostavštine. Popisom, procenom celokupne imovine ostavioca od koje se oduzimaju ostaviočevi dugovi i uobičajeni

¹³ Zakon o nasleđivanju (u daljem tekstu: Zakon o nasleđivanju), *Službeni glasnik RS, br. 46/95, 101/2003 - odluka USRS i 6/2015*, čl.144

¹⁴ Zakon o nasleđivanju, čl. 41/1

troškovi sahrane, te se dodaju pokloni koje je ostavilac učinio zakonskim naslednicima, kao i poklone koje je učinio u poslednjoj godini dana svog života onima koji nisu zakonski zastupnici čine vrednost ostaviočeve imovine. Za utvrđivanje vrednosti zaostavštine bitno je napomenuti da se vrednost poklonjene imovine računa u momentu određivanja vrednosti zaostavštine uz posebni naglasak na okolnost stanja poklona u trenutku poklanjanja. Sa tako utvrđenom vrednošću zaostavštine vrši se upoređivanje nasleđenog naslednog dela sa visinom nužnog dela koji bi mu trebalo pripasti. Nužni naslednik treba biti namiren iz zaostavštine u visi utvrđenog nužnog dela. U slučaju da je ta vrednost niža, nužnom nasledniku će biti isplaćena suma novca u vrednosti razlike odnosno, biće namiren srazmernim ostaviočevim raspolaganjem. Zakonodavac je predvideo da se u roku od tri godine od dana proglašenja zaveštanja može tražiti isplata novčane vrednosti, smanjenje raspolaganja i vraćanje poklona ako je nužni deo povređen testamentarnim raspolaganjem (uspostavljanjem legata između ostalog), odnosno u roku od tri godine od dana smrti ostaviooca ukoliko je pravno na nužni deo povređeno poklonom.

Kada nužni deo isplaćuju zaveštajni sticaoci, zakonom je predviđena solidarna obaveza svih zaveštajnih naslednika i neposrednih isporukoprimalaca. U međusobnom odnosu, oni duguju isplatu nužnog dela srazmerno delu zaostavštine koji su dobili. To znači da se nužni naslednik može obratiti bilo kom zaveštajnom sticaocu da mu nužni deo podmiri, u kom slučaju se svi ostali dužnici oslobađaju obaveze prema nužnom nasledniku, kao poveriocu. Propisivanjem solidarne obaveze želela su se potpunije zaštititi pravna pozicija nužnih naslednika.

Takođe treba napomenuti da ostavilac u testamentu izričito ili prećutno pogoduje neke zaveštajne naslednike i neposredne isporukoprimalce. Ukoliko ostavilac iskoristi ovu svoju zakonsku mogućnost, pogodovani naslednik ili direktni isporukoprimalac će biti dužnik nužnog naslednika jedino pod uslovom da ostali testamentarni sticaoci ne mogu u potpunosti namiriti nužni deo iz onoga što su na osnovu zaveštanja stekli. U slučaju da je zaveštalac bilo prećutno bilo izričito odredio pogodovane naslednike, smatra se da pogodovani naslednici imaju jednak pravni položaj u slučaju povrede nužnog dela. Dakle, pogodovani naslednik u namirenju nužnog dela učestvuje jedino u slučaju neophodnosti dopune za namirenje nužnog dela i to pod uslovom da nužni deo iz ostalih raspolaganja nije namiren. U suprotnom on zadržava celokupni zaveštajni deo. Međutim treba naglasiti da odredba u zaveštanju kojom se neko lice oslobađa dužnosti namirenja nužnog dela, neće proizvoditi dejstvo.¹⁵ Pravo na nužni deo uvek je jače od volje zaveštaoca.

¹⁵ Bazala B., (1957), *Nužno nasljedstvo*, Naša zakonitost, br. 3-4, 153

4.2 Uračunavanje legata

Uračunavanje legata u nasledni deo definiše se kao pravni odnos između sanaslednika da jedan sanaslednik ima ovlašćenje da traži prilikom deobe nasledstva smanjeno učešće ostalih sanaslednika u raspodeli zaostavštine za vrednost primljenih poklona i legata od ostavioca, ako oni poklone ne vrate u naturi odnosno ne odreknu se legata.

Ovaj institut se može ostvariti jednino ako su kumulativno ispunjeni uslovi:

1. Ako je ostavilac odredio legat u korist zakonskog naslednika, koji je sposoban i voljan da bude zakonski naslednik;
2. Da ostavilac nije raspolagao celom zaostavštinom, već je ostao jedan deo zaostavštine neraspoređen iz koga može da se vrši uračunavanje;
3. Da sanaslednik (koji nije dobio ništa ili je dobio najmanje) istakne prigovor uračunavanja odnosno zahtev za uračunavanje.

Treba naglasiti da se uračunavanje legata vrši isključivo na zahtev stranaka, a ne po službenoj dužnosti. Ukoliko se naslednik kome je određen legat, odrekne legata, tada se legat i ne uračunava.

Razlog uspostavljanja pravila uračunavanja legata u naslednički deo je želja zakonodavca da se uspostavi jednakost između svih zakonskih naslednika istog naslednog reda. Svaki legat koji je ostavljen zakonskom nasledniku uračunava se u njegov deo bez obzira da li je legat određen u novcu ili in natura. Kada je sticanje legata postavljeno pod uslovom ili rokom, a određeni uslov ili rok nije nastupio do isticanja zahteva nužnog naslednika za namirenje nužnog dela, nužni naslednik se ne može obratiti lagataru, jer legatar nije pasivno legitimisan, budući da i nije legat primio (rok/uslov nije nastupio). Dakle nema ni uračunavanje legata.

5. Zaključak

Legat kao institut prava, kao i većina savremenih pravnih instituta, svoju osnovu nalaze u rimskom pravu. Zakon XII tablica je regulisao institut legata, koji se vremenom modifikovao dobijajući savremenu formu i oblik. Danas se legat može definisati kao mogućnost zaveštaoca da jednu ili više stvari ili prava ostavi nekom određenom ili odredivom licu, ili naložiti nasledniku da iz onoga što mu je ostavljeno da neku stvar ili pravo nekom licu, ili mu isplati sumu novca, ili ga oslobodi kakvog duga, ili ga izdržava ili, uopšte u njegovu korist nešto učini ili se uzdrži od kakvog činjenja, ili da nešto trpi.¹⁶ Dakle, legat je

¹⁶ Zakon o nasleđivanju (u daljem tekstu: Zakon o nasleđivanju), *Službeni glasnik RS, br. 46/95, 101/2003 - odluka USRS i 6/2015*, čl.141

jednostrana izjava volje ostavioca kojom on svome nasljedniku (onerat, opterećeni, obavezan, dužnik legata) nalaže da legataru (isporukoprimacu) iz zaostavštine prenese određenu imovinsku korist.

Legat je uvek u formi testamenta, prati njegovu formu i valjanost.

U zavisnosti od vrste i stepena eventualnih nedostataka testamenta, zavisi i opstanak legata. U svakom slučaju legat mora biti u skladu sa prinudnim propisima, javnim poretkom ili dobrim običajima.

Nakon ispunjenosti formalno pravnih uslova legata pravo na legat nastaje ipso iure, slično pravu nasljednika u pogledu prava nasljeđa,¹⁷ s tim što se realizuje isticanjem zahteva legata nadležnom sudu odnosno notaru radi donošenja rešenja o nasleđivanu, a u kome će se pravnosnažno odlučiti i o legatu. U slučaju da neko od nasljednika spori formalno-pravnu ispunjenost za realizaciju legata, ili ističe bilo koju drugu spornu činjenicu, stranke će svoja prava realizovati u parničnom postupku.

Obaveze legata se mogu sastojati u jednokratnom ili višekratnom davanju ili činjenju, mogu biti vezane za ličnost onerata ili ne. U zavisnosti od vrste prestracije, ali i volje ostavioca legat se može izvršiti odjednom ili u delovima, kao i da se sastoji od jedne ili više kumulativnih, alternativnih i fakultativnih prestacija. Posmatrano konkretnije predmet legata se može sastojati u predaji individualno određenih stvari, stvari određenih po rodu, zbirnih stvari, novca i hartija od vrednosti, zatim izdržavanja, rente, potraživanja (legat duga, legat otpusta duga i legat potraživanja koje je zaveštalac imao prema nekom trećem licu),¹⁸ stvarnih prava, intelektualnih prava (autorska i srodna prava i industrijska svojina), legat cilja, legat nabavke, raspolaganje u dozvoljene svrhe (npr. osnivanje zadužbina) itd.

Kako putem životnih okolnosti, nastupaju raznolike situacije, koje mogu dodatno da opterete složene nasledno pravne odnose, to je zakonodavac, a u cilju ekonomičnosti, efikasnosti, a posebno radi održavanja stabilnosti i izvesnosti društveno pravnog uređenja uredio posebne vrste legata:

1. Isporuka ostavljena zaveštaočevom poveriocu;
2. Isporuka ostavljena zaveštaočevom dužniku;
3. Isporuka zaveštaočevog potraživanja;
4. Isporuka stvari određene po rodu.

Svaki od ovih posebnih vrsta legata omogućava razjašnjenje specifičnih konkretnih situacija u datoj okolnosti.

Polazeći od okolnosti da je legat jednostrana izjava volje kojom se stiču isključivo imovinsko pravne koristi odnosno da u slučaju eventualnih obaveza prestracija

¹⁷ Stojanović, N., (2001), Isporuka u naslednom pravu, doktorska disertacija, Niš, 144

¹⁸ Miladinović, S., (2000), Legat – kroz pravnu nauku i zakonodavstvo, Zaduzbina Andrejević, Beograd, 36-37

ne sme da prevazilazi imovinsko pravu vrednost legata, te od okolnosti da ostavio-čeve obaveze njegovom delecijom prelaze na njegove univerzalne sukcesore, odnosno da se prvo iz zaostavštine isplaćuju dugovi, naplaćuju potraživanja, te se nakon toga vrši raspodela ostatka imovine, dolazi se do zaključka da se prvo namiruju ostaviočevi poverioci, te nakon toga, ukoliko šta ostane, legatar. Nadalje, legatom se ne sme narušiti nužni deo naslednika. U suprotnom, legat se ne mora izvršiti.

Literetura:

- Antić, O., (2009), *Nasledno pravo, osmo izmenjeno i dopunjeno izdanje*, Pravni fakultet Univerziteta u Banja Luci i Službeni glasnik, Beograd
- Babić, I. i dr., (2011), *Komentar Zakona o stvarnim pravima Republike Srpske*, Privredna štampa, Sarajevo
- Babić, I. (1998), *Pravna priroda prava na nužni deo – Glosa povodom rešenja Zakona o nasleđivanju*, „Novine u Zakonu o nasleđivanju Srbije iz 1995. godine“, Zbornik radova, Kragujevac,
- Babić, I. (2005), *Komentar Zakona o nasleđivanju*, Beograd
- Babić, I. (2012), *Nasljedno pravo*, Banja Luka
- Bazala, B., (1957), *Nužno nasljedstvo*, Naša zakonitost, br. 3/4
- Gavella, N. i Belaj, V., (2008), *Nasljedno pravo, treće bitno izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Narodne novine, Zagreb
- Gavella, N. i dr.(1998), *Stvarno pravo*, Zagreb
- Medić, D., (2011), *Novo stvarno pravo*, Panevropski univerzitet „Apeiron“ i Udruženje pravnika Republike Srpske, Banja Luka
- Miladinović, S., (2000), *Legat – kroz pravnu nauku i zakonodavstvo*, Zadužbina Andrejević, Beograd
- Rakić, V., (1978), *Realni tereti, odrednica u Enciklopediji imovinskog prava i prava udruženog rada*, Tom drugi, Službeni list SFRJ, Beograd
- Romac, A., (1973), *Izvori rimskog prava*, Informator, Zagreb
- Romac, A., (1987), *Rimsko pravo*, drugo izdanje, Narodne novine, Zagreb
- Svorcan, S., (2004), *Komentar zakona o nasljeđivanju Srbije sa sudskom praksom*, prvo izdanje, Pravni fakultet Kragujevac, Kragujevac 2004.
- Stojanović, N., (2001) *Isporuka u naslednom pravu*, doktorska disertacija, Niš
- *Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa*, Službeni list SFRJ, br. 6/80 i 36/90, Službeni list SRJ, br. 29/96 i Službeni glasnik RS, br. 115/2005 - dr. zakon,
- *Zakon o nasleđivanju*, Službeni glasnik RS, br. 46/95, 101/2003 - odluka USRS i 6/2015
- *Zakona o obligacionim odnosima*, Službeni list SFRJ, br. 29/78
- https://www.paragraf.rs/100pitanja/ugovori/zastarelost_potrazivanja.html (30.05.2022)

DOI: 10.5937/MegRev2202335R

Review scientific article

Received 22.05.2022.

Approved 05.06.2022.

SUBJECT MATTER AND SPECIAL TYPES OF LEGACIES

Abstract: *Legacy is a legal institute created in Roman law. Its significance is based on the circumstance that the testator orders the heir or some other person (debtor of the legacy) to transfer to the legatee from the inheritance some property benefit which may consist of handing over one or more certain things or rights, paying a certain amount of money, releasing a debt, some doing, not doing or suffering in favor of the legatee, etc., i.e. in all that may be the subject of any other obligation, provided that it is possible, permissible and determinable or determinable. The paper presents the concept of legacy, its development through history, regulation by modern legislation with special reference to the subject of legacies and its special types. Also, the importance of the necessary part of the heir, the inclusion of the legacy in the necessary part and the institute of the privileged heir were especially emphasized.*

Keywords: *legacy, necessary part, subject of legacy, calculation of legacies, special types of legacies*